

УДК 378.147:001.875:616.314 - 057.875.

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ СТОМАТОЛОГІВ ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНО-ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ

Я.А. Кульбашна, *кандидат медичних наук*
Національний медичний університет ім. О.О. Богомольця

У статті обґрунтовано педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх стоматологів. Проаналізовано шляхи ефективного впровадження інноваційних педагогічних технологій, зокрема інформаційно-телекомунікативних, у вищій освіті та особливості цього процесу в контексті формування професійної компетентності майбутніх стоматологів.

Постановка проблеми. Необхідність формування професійної компетентності майбутніх фахівців ще більше актуалізувалась у зв'язку із визначенням мети Національної стратегії розвитку освіти України на 2012–2021 рр. [22]. У ній визначається першочергове завдання: підвищення якості й конкурентноспроможності вітчизняної вищої освіти, і пов'язаними з цим змінами, що відбуваються у сучасному інформаційному суспільстві — зростає роль людського фактора, відбувається модернізація вищої школи, набуває пріоритетності компетентнісний підхід [3]. Наріжним каменем процесу формування професійної компетентності майбутніх фахівців визнано рівень опанування важливого набору компетентностей, інтеграція яких забезпечує успішне виконання професійної діяльності [16]. Для досягнення максимального результату, у вищій освіті застосовуються педагогічні

технології, які змінюються і удосконалюються у зв'язку зі світовими процесами глобалізації. Кількість інформації щодня зростає і конкретизується [1]. Особливо це стосується медичної галузі. Необхідно враховувати дані про те, що характер медичної інформації щодо нарощування об'єму не є прогнозований. Його структурована частина складає лише 20%, збільшення обсягу відомостей щорічно подвоюється, стрімко зростають обсяги новітніх медичних даних і результатів наукових досліджень. Швидко змінюється саме розуміння подій, фактів, явищ, а часу на передавання і переосмислення цих знань у навчальному процесі недостатньо [6, с.42–43]. Це вимагає від педагогів і студентів вищої школи постійного моніторингу інформаційних потоків, що унеможливорює глибоке занурення у конкретну проблему протягом лише навчального часу. Для вирішення завдання

підвищення якості сприйняття навчального матеріалу у вищій школі впроваджуються сучасні педагогічні технології, до яких відносяться й інформаційні. На відміну від традиційних, вони забезпечують розвиток у майбутнього фахівця якостей до творчого пошуку, аналізу і відбору корисної інформації. Такі технології сприяють формуванню важливих складових професійної компетентності, а також досягнення двох стратегічних цілей – підвищення ефективності всіх видів освітньої діяльності і підвищення якості підготовки фахівців з новим типом мислення, відповідно до вимог сучасного інформаційного суспільства [3, с.193]. Держава надає особливого значення розвитку сучасного інформаційного суспільства і регламентує цей процес [9]. Оскільки в освіті дотепер немає однозначного визначення поняття "інформаційне суспільство" [3], дана проблема потребує всебічного глибокого вивчення. При цьому необхідно врахувати галузеві особливості функціонування, зокрема у вищій медичній освіті, а також упроваджувати такі інформаційно-телекомунікаційні технології, які б повністю задовольняли потреби професійної підготовки конкурентоздатних фахівців. У психолого-педагогічній літературі досліджуються різноманітні умови – організаційні, психологічні, дидактичні та педагогічні, які сприяють професійному розвитку особистості й органічно поєднують усі аспекти педагогічного процесу в їх ефективній взаємодії. Тому важливим завданням стає їх визначення і впровадження у контексті формування професійної компетентності майбутніх фахівців, зокрема стоматологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У психолого-педагогічних наукових працях професійна компетентність майбутнього фахівця розглядається як показник якості освіти [2, 15, 24]. Тому

детальне вивчення, аналіз і вдосконалення процесу формування її складових та виявлення особливостей в окремих галузях стає пріоритетним завданням педагогічної науки. Для цього розробляються й упроваджуються новітні педагогічні технології. Теоретичні основи впливу педагогічних технологій у вищій школі розкривають вітчизняні вчені К.В. Аймедов [1], В.П. Андрущенко [2], Р.С. Гуревич [7], В.І. Луговий [15], С.О. Сиссоєва [24], Г.В. Онкович [23], О.С. Третяк [26] та ін. Зокрема, В.П. Андрущенко наголошує, що сучасний погляд на якість вищої освіти визначається за її результатами у порівнянні з метою, завданнями, шляхами і засобами їх досягнення, а рівень навчального закладу визначається якістю інноваційних технологій, які в ньому ефективно застосовуються [2]. Розвиваючи таку думку, С.О. Сиссоєва [24] акцентує увагу на тому, що педагогіку зорієнтовано на особистість, але результати упровадження пануючих педагогічних ідей можуть по-різному позначатись на особистості людини, як позитивно, так і негативно. Тому вибір педагогічних технологій у підготовці майбутніх фахівців повинен бути виправданим і науково обґрунтованим.

Відомо, що сьогодні головною тенденцією розвитку освітньої системи як вітчизняної, так і зарубіжної, є скорочення кількості аудиторних годин і збільшення самостійної роботи студентів. Це повинно компенсуватись ефективними навчально-пізнавальними засобами [3, 7]. Для цього вчені в галузі освіти [3, 8, 32, 33, 34, 37] пропонують інтенсифікацію використання найбільш розповсюджених серед новітніх педагогічних технологій – інформаційно-телекомунікаційних. Вони, за визначенням Р.С. Гуревича [7], є опорою, інфраструктурою для побудови нових освітніх, наукових, соціальних проєктів. З їх допомогою розширюється аудито-

рія дослідження проблеми в її конструктивному обговоренні й пошуку вирішення. Такі зміни в освітній галузі актуалізують пошук і ефективне впровадження новітніх технологій навчання, зокрема й інформаційно-телекомунікаційних, у таку важливу галузь, як медицина. Нові погляди на підготовку лікаря будь-якого профілю, які закладено в новій концепції медичної освіти, потребують удосконалення підходів до формування професійної компетентності майбутніх фахівців-стоматологів.

Серед вітчизняних авторів, які працюють над даною проблемою, звертають увагу роботи І.М. Дичківської [8], С.В. Курбатова [13], Л.П. Максимової [16], А.О. Лобенко [14], О.Г. Смілянець [25] та зарубіжних вчених – М. Арнет [33], В. Курран [34], М. Хегге [35], З. Горват [36]. Доречно наголосити, що можливість використання інформаційно-телекомунікаційних технологій у медичній галузі розглядають Р.В. Богатирьова [4], Т.М. Бойчук [5], Т.М. Косовська [11], О.Ю. Майоров [18], І.Р. Мисула [19], Л.Б. Муц [20], Л.М. Унгурян [27], Т.А. Хомазюк [29], Швидкий О.В. [30], Л.І. Шевченко [31], М. Моор [37]. Так, Р.В. Богатирьова [4] вважає перехід на освіту, збагачену такими технологіями перспективою розвитку всієї вищої освіти. О.В. Балалаєва [3] підтверджує цю думку і зазначає, що їх застосування позитивно впливає як на якість підготовки майбутніх фахівців у цілому, так і на окремі види освітньої діяльності. Особливу увагу привертає дослідження О.Ю. Майорова [18], де наголошується, що створення доступного інформаційного середовища стане передумовою для ефективного реформування як медичної освіти, так і системи охорони здоров'я у цілому. Дослідження вищеназваних учених свідчать про неоднозначність у трактуванні поняття інформатизації ос-

віти засобами впровадження новітніх технологій, його складність і багаторівневість, що зумовлено різними підходами до розуміння сутності. Запровадження новітніх інноваційних технологій розглядається все частіше як процес, що змінює традиційну парадигму навчання, всю систему трансляції знань [3]. Їх глобальний вплив на освітнє середовище, яке набуває все більше ознак компетентнісного, потребує всебічного наукового осмислення і становить перспективний напрям розвитку сучасної педагогіки. Попри таку очевидну активність освітян у вивченні новітніх інноваційних технологій, визначено лише деякі роботи стосовно упровадження їх у стоматологічній освіті [18, 33, 35]. Це свідчить, що в системі вітчизняної вищої стоматологічної освіти недостатньо враховується значення підготовки майбутнього лікаря на основі освоєння і застосування інноваційних педагогічних технологій. Ця проблема достатньо складна й специфічна для медичної освіти, хоча вже сьогодні стають зрозумілими великі перспективи впровадження. Вирішення даної проблеми залежить від різних факторів, у т. ч. умов, про що наголошено в "Національній доктрині розвитку освіти у ХХІ столітті": "Мета державної політики щодо розвитку освіти полягає у створенні умов для розвитку особистості і творчої самореалізації кожного громадянина України" [22].

Метою статті є науково-методичне обґрунтування педагогічних умов впровадження інноваційних технологій як засоба формування професійної компетентності.

Виклад основного матеріалу. Науковці [26, 28] розглядають педагогічні умови як невід'ємну складову організації будь-якого аспекту навчального процесу, органічний компонент взаємодії між наставниками і вихованцями, у ході якого відбувається активізація пізнавальної

діяльності молоді у вищій школі. Це поняття залишається, з наукової точки зору, остаточно невизначеним й існують різні його інтерпретації [27]. У дослідженні використано тлумачення Н.М.Флегонтової. Вона вважає, що педагогічні умови являють собою якісну характеристику основних зовнішніх і внутрішніх чинників педагогічного процесу (факторів, процесів і явищ освітнього середовища), сукупність об'єктивних можливостей та обставин педагогічного процесу, цілеспрямовано створюваних, що реалізуються у освітньому середовищі, сприяючи забезпеченню розв'язання конкретного педагогічного завдання [27]. Погоджуючись із таким визначенням, вважаємо, що його доцільно конкретизувати. Отже, педагогічні умови — це взаємопов'язані між собою елементи цілісної системи, форм, методів, реальних ситуацій, матеріальних можливостей, які сприяють формуванню професійної компетентності майбутніх стома-тологів.

Аналіз наукової літератури [1–37] і власного педагогічного досвіду засвідчив, що серед фахівців різних галузей існує думка щодо багатогранності можливостей сучасних інформаційно-телекомунікаційних технологій. Але також виявлено суттєві перешкоди для їх успішного впровадження. Як зазначає О.Г. Смілянець [26], спільною проблемою для впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у вищій школі є недостатня підготовленість майбутніх фахівців на довузівському етапі освіти, низьке володіння знаннями з інформатики для подальшого вивчення дисциплін за допомогою електронних комунікативних засобів у вищих навчальних закладах. Це підтверджує й Р.В. Богатирьова [4], наголошуючи про важливість розвитку компетентності базових компютерних умінь для майбутніх фахівців.

Для вирішення даної проблеми Л.П. Максимова [17, с.131] пропонує цілеспрямоване моделювання в кожному вищому навчальному закладі інформаційно-освітнього середовища. Його інформаційна структура формується з програмного забезпечення загального призначення, програмно-методичного забезпечення для організації навчально-виховного процесу і забезпечує освітньо-інформаційні потреби як студентів, так і викладачів. Компонентами цього середовища є внутрішня (електронні навчально-методичні комплекси з навчальних дисциплін; електронна бібліотека ВНЗ; програмні продукти загального та спеціального (професійного) призначення для навчання та науково-дослідної роботи; програмні продукти для комп'ютерного тестування знань студентів та роботи викладачів; сайт ВНЗ; інформаційна система адміністративно-організаційного управління ВНЗ) і зовнішня (ресурси освітніх порталів, ресурси мережі www) складові. Вплив освітнього середовища безпосередньо формує в студентів таку професійно важливу якість, як інформаційна культура. Розвиток цієї властивості пов'язаний з мірою інформатизації суспільства і повинен безперервно здійснюватись на усіх етапах навчання через впровадження інформаційно-телекомунікаційних технологій в зміст навчально-виховного процесу [1]. Крім вищесказаного, інформаційні технології структурують і систематизують подачу матеріалу, підвищують ефективність самостійної роботи [30], забезпечують використання усіх можливих інформаційних джерел (літературних, електронних, мультимедійних, інтернету і т. п.) для вирішення навчального завдання. Предмет дослідження стає більш зрозумілим, доступним і навіть візуалізованим, з'являється доступ до полярних точок зору, про що не завжди наголошують у ВНЗ і можливість особистого сприйняття тієї чи ін-

шої, що може спричинити подальшу групову дискусію з колегами-студентами і викладачем. [1,3]. Така робота потребує, звичайно, достатніх навичок користування комп'ютером і знання іноземних мов.

Аналіз літературних джерел дозволив визначити найбільш перспективні, значимі і доступні, серед відомих, новітніх інформаційно-телекомунікаційних технологій у медичній освіті. За визначенням Р.В. Богатирьової [4], за ними майбутнє університетської освіти. Мова йде, у першу чергу, про технологію дистанційного навчання. Дистанційне навчання (теленаставництво) – це різновид технологій, за яких джерело інформації географічно розділене з реципієнтом (отримувачем) [29,30,38]. За даними Т.М. Косовської [11,с.74], М. Моор [37], 67% навчальних закладів США вважають дистанційне навчання стратегічно важливим напрямом свого розвитку, яким користується більше 100 млн слухачів, а 57% викладачів США вважають його не менш ефективним. В Україні керуються Положенням про дистанційне навчання [21]. Найбільше суперечок серед науковців викликає дистанційна освіта саме у медицині. Поза тим, ця технологія успішно використовується за кордоном. Короткий історичний екскурс у XVIII ст. (бостонський метод "коротких рук") доводить: технологія є успішною протягом століть [11]. Дослідження американських вчених підтвердили, що у доповнення до традиційної підготовки лікарів, дистанційна технологія може суттєво посилити теоретичні аспекти [2]. Виокремлюють такі найвагоміші характерні особливості дистанційної освіти: а)гнучкість (студенти вчаться у зручний час і в зручному місці); б)модульність (в основу покладено модульний принцип, відповідно до навчальної програми), в)паралельність (навчання здійснюється без відриву від професійної діяльності); г) велика аудиторія;

д)економічність (ефективне використання навчальних приміщень і технічних засобів); е)технологічність (використання сучасних програмних досягнень, які забезпечують доступ до інформаційного простору); є)соціальна рівність; ж)інтернаціональність [5, 10, 11, с.75]. Технологія дистанційного навчання є основою розвитку інших (зокрема телемедичної) і містить у собі важливі елементи таких педагогічних технологій: особисто-орієнтованої; розвивальної; формуючої креативну особистість; навчання через дослідження; проектування. Серед недоліків, відзначається дороговартісне забезпечення процесу і недосвідченість персоналу [11].

Особливе місце у медичній освіті посідає упровадження телемедичних технологій, які забезпечують розвиток навичок з доступу до діагностичної та консультативної бази будь-якої медичної установи у будь-який час і розширює можливості лікаря своєчасно поставити правильний діагноз та надати адекватну допомогу. Майбутні фахівці усвідомлюють можливість зворотного зв'язку зі своїми наставниками і колегами у майбутньому, надзвичайно важливі контакти із фахівцями інших спеціальностей, можливість застосовувати моделювання і реконструкції результатів лікування. Значення цієї технології наочно продемонстровано А.О. Лобенко [14] щодо життєзберігаючої функції даної технології у екстремальних умовах. Р.В. Богатирьова [4] вважає освоєння телемедичних технологій одним з найважливіших завдань професійної підготовки майбутніх лікарів, оскільки це надає їм упевненість в якісному рівні професійної діяльності.

Нами проведено дослідження серед студентів стоматологічного факультету НМУ 3–5 курсів та інтернів 1 і 2 року навчання (2011–2013 рр.) щодо вибору інформаційних джерел для навчання і

проблеми впливу застосування інформаційних технологій на розвиток загальних компетентностей, визначених єврофахівцями [15]. Результати отриманих даних щодо використання різних інформаційних джерел у навчальному процесі наведено в таблиці.

Аналіз отриманих даних свідчить, що частка використання друкованих інформаційних джерел у навчальному процесі залишається високою і серед вітчизняних (78,3–93,3%), і серед іноземних (69,2–80,0%) майбутніх фахівців, але таких результатів поступово досягають при використанні й електронних інформаційних засобів навчання – 83,4–93,4% (вітчизняні) і 83–86% (іноземні). Крім того, за даними самооцінки майбутніх фахівців, результатом застосування інформаційних технологій стає активізація самостійної роботи у доборі та аналізі отриманої інформації,

намаганні самостійно знайти вирішення визначеної проблеми з використанням додаткових наукових джерел, що потребує знання іноземної мови і т.д. Це сприяє формуванню компетентностей: до виконання самостійної роботи; розв'язання проблем; аналізу і синтезу інформації; самостійної роботи; міжособистісного спілкування і роботи в команді; здатності до індукції нових ідей; науково-дослідної; критичного мислення; базових комп'ютерних умінь; інформаційної; іншомовної; уміння управляти інформацією; вирішення проблем; прийняття рішень. Тому для стоматологічної освіти вважаємо доцільним запровадження й інтеграцію усіх вищезазначених і пошук нових педагогічних технологій.

Аналіз наукової літератури і власні спостереження дозволяють стверджувати, що інформаційно-телекомунікаційні технології є ефективними при взаємодії

Таблиця. Використання інформаційних джерел

Рік навчання, вітчизняні / іноземні	Кількість осіб	Інформаційні джерела			
		Друковані навчальні матеріали	Електронні, інтернет	Друковані наукові джерела	Інші
3 курс, вітчизняні	90	93,3	93,3	18,0	42
3 курс, іноземні	39	75,0	86,0	39,3	64,3
4 курс, вітчизняні	92	90,1	93,4	26,4	64
4 курс, іноземні	36	80,0	83,0	37,2	57,4
5 курс, вітчизняні	185	91,4	87,4,2	25,4	88,4
5 курс, іноземні	39	69,2	85,0	31,0	52
Інтерни 1-го року	135	82,0	91,0	35,0	92,0
Інтерни 2-го року	105	78,3	83,4	29,0	85,0
Всього	721				
Вітчизняних	607	78,3 - 93,3	83,4 - 93,4	18,0 - 35,0	42,0 - 92,0
Іноземних	114	69,2 - 80,0	83,0 - 86,0	31,0 - 39,3	52,0 - 64,3

усіх факторів, які забезпечують педагогічний процес, і створенні педагогічних умов їх розвитку й упровадження, а саме:

- стимулювання, мотивація та актуалізація потреби розвитку професійної компетентності майбутніх стоматологів;

- вибір педагогічних технологій у підготовці майбутніх фахівців повинен бути виправданим, науково обґрунтованим і подаватись як системний метод проектування від мети до результату, реалізації, коригування (визначення обсягу знань, методичне забезпечення);

- змістовна частина навчального процесу має відповідати потребам сьогодення в упровадженні, поширенні й постійному оновленні інтерактивних інноваційних технологій для створення можливостей кожному студентові виявляти і розвивати особистісно-творчі якості;

- запровадження інтеграційно-диференційованого, синергетичного та акмеологічного підходів компетентними педагогами, які володіють інноваційними педагогічними технологіями, постійно і безперервно вдосконалюють свій професійний рівень, зорієнтовані на підвищення власної педагогічної майстерності та зацікавлені у розвитку як власної, так і інформаційної компетентності студентів.

Серед недоліків, які перешкоджають ефективному застосуванню інформаційно-комунікаційних технологій виокремлюють коштовне і недостатнє забезпечення процесу сучасними комп'ютерними засобами у ВНЗ [7], недосвідченість користувачів [11]. Крім того, необхідно подолати прихований опір викладачів, який спричинений потребою витратити більше часу на підготовку до занять за відсутності матеріального заохочення [7]. Сучасні технічні засоби, новітні технології навчання набагато випереджають можливості педагогів до їх використання. Необхідними є підготовка і постійне підвищення кваліфікації у макси-

мально швидкі терміни, тобто реалізація принципу безперервності самоосвіти для викладачів, зміна ментальності викладача з власника монополії на знання і своєї безпомилковості, до модератора й ініціатора наукових пошуків і дискусій.

Попри розуміння важливості, на сьогоднішній день не досягнуто прориву до світової бази наукових даних і її використання у навчальному процесі. Для усунення виявлених недоліків необхідні додаткові заходи, що сприятимуть ефективності впровадження інформаційно-комунікаційних технологій у стоматологічну освіту:

- систематичне та послідовне педагогічне і методичне забезпечення процесу;

- розгляд і розробка критеріїв оцінки рівня володіння засобами і сприйняття інноваційних технологій;

- доповнення до навчальних програм і виокремлення додаткових годин для розгляду питань щодо застосування засобів інноваційних технологій у професійній підготовці фахівців.

Висновки

Рівень застосування інформаційно-телекомунікаційних технологій у стоматологічній освіті на сьогоднішній день недостатній. Упровадження їх, а також комплексу педагогічних умов (особистісних, мотиваційних, змістовно-процесуальних, методичних, організаційних, технологічних) у професійну підготовку майбутніх стоматологів сприятимуть активізації навчально-пізнавальної діяльності й підвищенню ефективності формування професійної компетентності. Професіоналізм викладачів є одним з найважливіших факторів у підготовці фахівця-професіонала.

Створення максимально сприятливих умов для професійного розвитку майбутніх стоматологів у процесі навчальної діяльності — важлива складова професійної діяльності викладача, що потребує подальших досліджень.

Література

1. Аймедов К.В. Перспектива застосування у закладах вищої медичної освіти методів випереджаючого навчання // Медична освіта. — 2013. — №1. — С. 83–84.
2. Андрущенко В. Інноваційний розвиток освіти в стратегії "українського прориву" // Вища освіта України. — 2008. — №2. — С. 10–18.
3. Балалаєва О.Ю. Аналіз сутності поняття "інформатизація освіти" в сучасній педагогічній літературі // Вища освіта України. Тематичний випуск: Педагогіка вищої школи: методологія, теорія, технології. — 2013. — Т.2. — Дод.1. — С.192–194.
4. Богатирьова Р.В. Основні завдання вищої медичної освіти у процесі реформування системи охорони здоров'я України // Медична освіта. — 2013. — №2. — С. 5.
5. Бойчук Т.М., Геруш І.В., Ходоровський В.М. Сервер дистанційного навчання БДМУ-ефективний інструмент організації та контролю самостійної роботи студентів // Медична освіта. — 2013. — №2. — С.73–76.
6. Вороненко Ю.В., Мінцер О.П. Безперервний професійний розвиток лікарів і провізорів - нові принципи побудови системи // Медична освіта. — 2011. — №2. — С. 41–44.
7. Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Козяр М.М. Інформаційно-комунікаційні технології у професійній освіті / За ред. Гуревича Р.С. — 2012. — 506 с.
8. Дичківська І.М. Інноваційні педагогічні технології: Навч. посіб.- К.: Академвидав, 2004. — 352 с.
9. Закон України "Про Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 рр." // Відомості Верховної Ради України. — 2007. — №12. — С.102.
10. Коноваленко С.О., Гнатюк Р.М., Татарчук Л.В. Взаємозв'язок між психофізіологічними особливостями студентів та їх успішністю при дистанційній формі навчання // Медична освіта. — 2012. — №4. — С. 62–65.
11. Косовська Т.М. Дистанційне навчання — нові можливості для професійного розвитку // Медична освіта. — 2012. — №4. — С. 73–77.
12. Корольов Б.І. Особливості діяльності викладача в умовах модернізації вищої освіти України. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: Монографія / За ред. В.П. Андрущенка, В.І. Лугового. — К.: "Педагогічна думка", 2011. — С. 88–105.
13. Курбатов С.В. Дистанційна освіта як сутнісна складова інноваційної діяльності сучасного університету // Проблеми освіти. — 2012. — №70. — Ч.1. — С. 23–27.
14. Національна доктрина розвитку освіти. Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. №347 [Електронний ресурс]. — Реж. дост. : [//www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua).
15. Луговий В.І. Європейська концепція компетентнісного підходу у вищій школі та проблеми її реалізації в Україні // Педагогіка і психологія. — 2009. — №2(63). — С. 13–25.
16. Максимова Л.П. Модель забезпечення якості професійної підготовки майбутніх економістів засобами інформаційно-комунікаційних технологій // Педагогічний процес: теорія і практика. — 2013. — Вип. 2. — С.130–138.
17. Марценюк В.П., Стаханська О.О. Визначення пріоритетних інноваційних методик підготовки лікарів-стоматологів на основі методу аналізу ієрархій // Медична освіта. — 2009. — №3. — С. 13–18.
18. Інформаційні технології в системі охорони здоров'я та медичної освіти / О.Ю. Майоров, В.М. Пономаренко, М.І. Хвисьок та ін. // Медична освіта. — 2002. — №2. — С. 60–66.
19. Особливості застосування мультимедійних презентацій на лекціях у вищому навчальному закладі / І.Р. Мисула, А.А. Гудима, С.І. Шкробот та ін. // Медична освіта. — 2003. — №2. — С. 10–13.
20. Муц Л.Б. Застосування педагогічних програмних засобів освіти у навчальному процесі вищої школи // Медична освіта. — 2013. — №1. — С.42–46.
21. Наказ Міністерства освіти і науки України №40 від 21.01.2004. Про затвердження положення про дистанційне навчання.
22. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 р.р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.mon.gov.ua/images/files/news/12/05/4455.pdf>.

23. Онкович Г.В. Медіаосвіта в Україні і сучасний стан та перспективи розвитку // Науковий вісник ВГУ ім.Лесі Українки. — 2010. — №21. — С. 235—239.
24. Сисоєва С.О. Педагогічні технології: визначення, структура, проблеми впровадження // Неперервна професійна освіта: теорія і практика. — 2002. — Вип 4. — С. 69—79.
25. Смілянець О.Г. Використання інформаційно-комунікаційних технологій у професійній підготовці фахівців з економічної кібернетики // Педагогічний процес: теорія і практика. — 2013. — Вип. 3. — С. 155—161
26. Третяк О.С. Застосування інноваційних педагогічних технологій. Психолого-педагогічні засади проектування інноваційних технологій викладання у вищій школі: Монографія / За ред. В.П. Андрущенка, В.І. Лугового. — К.: "Педагогічна думка", 2011. — 260 с.
27. Унгурян Л.М., Чернецька Г.В., Науменко І.А. Дистанційне навчання студентів-заочників фармацевтичного факультету в медичному ВНЗ // Медична освіта. — 2013. — №3. — С. 95—97.
28. Флегонтова Н.М. Педагогічні умови підготовки майбутніх учителів до організації культурного дозвілля школярів на основі маркетингового підходу // Проблеми освіти. — 2011. — №68. — С. 145—149.
29. Хомазюк Т.А. Дистанційна додипломна медична освіта: міф чи реальність? Завдання та перспективи // Медична освіта. — 2012. — №4. — С. 141—143.
30. Швидкий О.В., Хадикіна О.А., Малиновська В.С. Використання інформаційних технологій у навчальному процесі та створення електронного підручника // Медична освіта. — 2012. — №4. — С. 144—147.
31. Шевченко Л.І., Владзимирский А.В. Деякі аспекти формування української телемедичної термінології // Медична освіта. — 2002. — №2. — С. 111—113.
32. American Center for the study of Distant Education. URL: <http://www.ed.psu.edu/acsd>
33. Arnett M.R., Loewen J.M., Romito L.V. Use of Social Media by Dental Education // J. of Dental Education. — 2013. — Nov. — P. 1402—1413.
34. Curran V., Fleet L. A review of evaluation outcomes of web-based continuing medical education // Med. Educ. — 2005. — 39(6). — P. 561—567.
35. Competence, continuing education and compuners / M. Hegge, P. Powers, L. Hendrick et al. // J. Contin. Educ. Nurs. — 2002. — 33 (1). — P. 24—33.
36. Use of Lecture Recording in Dental Education: Assesment of status Quo and Recommendation / Z. Horvath, J. O'Donnell, L.A. Johnson et al. // J. of Dental Education. — 2013. — Nov. — P. 1431—1442.
37. Moore M., Savrock J. Distance Education in the Helth Science Pennsylvania. — 2001. — 123 P.

АННОТАЦИЯ

Кульбашна Я.А. Педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих стоматологов методами информационно-телекоммуникационных технологий // Биоресурсы и природопользование. — 2014. — 6, № 1—2. — С. 162—170.

В статье обосновываются педагогические условия формирования профессиональной компетентности будущих стоматологов. Анализируются пути эффективного внедрения инновационных педагогических технологий, в частности, информационно-телекоммуникационных, в высшем образовании и особенности этого процесса в контексте формирования профессиональной компетентности будущих стоматологов.

SUMMARY

Ya. Kul'bashna. Teaching conditions of the formation of professional competence of future dentists by information and telecommunication technologies // Biological Resources and Nature Management. — 2014. — 6, № 1—2. — P. 162—170.

Teaching conditions of the formation of professional competence of future dentists have been substantiated. The ways of effective implementation of innovative educational technologies, including information and telecommunication in higher education and the peculiarities of this process in the context of the development of professional competence of future dentists has been analyzed.